

Upių ir minčių santakoje – apie kūrybos sąsajas

Zina MAGELINSKIENĖ

Ilgai pas mus keliavęs paminimas garbiam kraštiečiui, poetui Bernardui Brazdžioniui šiandien jau stovi prie Lėvens ir Svalios santakos. Prieš savaitę, kai toj pačioj vietoj buvo teikiama Bernardo Brazdžionio literatūros premija ir apdovanojami Bernardo Brazdžionio skaitymų laureatai, paminklo čia dar nematėme: buvo užstrigęs prie Ukrainos–Lenkijos sienos. Bet kaip sakė tądien Pasvalyje viešėjęs kitas garbus mūsų krašto poetas, Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatas Vladas Braziūnas, laisvės šauklys Bernardas Brazdžionis visada stovėjo mūsų minčių santakoje.

Bernardo Brazdžionio literatūros premijos vertinimo komisijos vardu paskelbęs, jog šiemetė premija paskirta iš Raudonpamūšės kilusiam literatūrologui, Lietuvos literatūros ir tautosakos instituto rankraštyno vedėjui Virginijui Gasiliūnui už knygą „Mamerto Indriliūno raštai“, Vladas Braziūnas kalbėjo:

„Gražu, kad Bernardo Brazdžionio premija skiriama pirmiausia už kūrybinę drąsą. Literatūros žmonėms

Krivicko ir Indriliūno kartos dievaitis, Lietuvai sunkiais dešimtmečiais savo poetinį balsą be dvejonės paleidęs per patriotinį garsiakalbį. Niekas nevertė. Bet Brazdžionis ne ką jaunesnis kaip mano senelis, Lietuvos savanoris. Ta savanorystės, asmeninio suinteresuotumo savo tėviškės, savo šalies likimu dvasia bus persmelkusi tiek Stebeikėlių Brazdžionį (1907), tiek Pervalkių Krivicką (1919) ir jo bičiulį iš Gataučių Indriliūną (1920). Visą jų kartą, visą vėlesnių žemininkų branduolį, su jais ir mūsiškius monsinjorą Kazimierą Vasiliauską (1922) ir Eugenijų Matuzevičių (1917). Jie Virginijui Gasiliūnui (1962), Raudonpamūšės, Raubonių, Vileišių vaikui, amžiumi jau galėtų būti tėvai, nors... Krivickas ir Indriliūnas taip ir liko jauni. Virginijus drąsiai juos padeda suprasti.

Baisiai norėčiau, kad ir Krivicko, ir Indriliūno kūrybą, ir knygas apie ją skaitytų dabartiniai jų, tada moksleivių ir studentų, bendraamžiai. Ir kad Brazdžionį jie pamiltų – pirmiausia jauną gaivalą, ne ką tevyresnį kaip dabar jie. Tada jau ir visą šį poetą, sunkiai aprėpiamą. Ne tik griausmingą poezijos publicistą, bet ir giliai savinįrusį kataliką pasaulio piligrimą („kaip vėlė, kaip vėlė nemarūnė“), ir putotos sveikatos pilną vyrą nuo

Bernardo Brazdžionio literatūros premijos laureatas, mūsų kraštiečių literatūrologas Virginijus Gasiliūnas.

pranašavimą, prasiveržiantį galingu patosu, rūstų pasaulio smerkimą“. Indriliūnas prieina prie išvados, jog šitokius prieštarų pilnus galingos dvasios srautus suvaldyti tegalinti poeto vidaus harmonija. O šią teikia (cituoju) – „Tikėjimas – Brazdžionio kūrybos paslaptis“.

Padėkojęs už jam suteiktą garbingos premijos laureato vardą, Virginijus Gasiliūnas ir pats padeklamavo keletą Bernardo Brazdžionio posmų, dar jaunystėje jam labiausiai įstrigusių atmintin. Tarp jų ir posmas iš

kilti: kas sieja iš Biržų rajono kilusį Mamertą Indriliūną ir Pasvalį.

„Sieja žūties vieta – Leliškiai. Mamertas Indriliūnas ir jo brolis Jonas kartu su kitais partizanais žuvo kautynėse su NKVD daliniu miške lyje prie Leliškių. O Leliškiai – jūsų krašto kaimas. Ir dar, žinoma, sieja pats geriausias Mamerto Indriliūno draugas Bronius Krivickas, gimęs ir užaugęs Pervalkų kaime. Jie abu buvo rašytojai, literatūros kritikai, vertėjai, abu išėjo partizanauti ir žuvo už Lietuvos laisvę.

straipsnius, nuotraukas...

Tikras ryšys su kuriančiu žmogui atsiranda susipažįstant su jo darbais. Mamertas Indriliūnas buvo įvairiapusių talentų žmogus – kritikas, vertėjas, publicistas, poetas. Mokėjo keturias užsienio kalbas. Pirmąją savo šlovę pelnė dar būdamas gimnazistu, kai laimėjo „Ateities“ žurnalo paskelbtą kūrybos konkursą. O tarp pateiktų kūrinių vertintojų buvo ir Bernardas Brazdžionis, – vis persipindavusius kūrybos kelius minėjo Virginijus Gasiliūnas.

Knygą „Mamerto Indriliūno raštai“ išleido Biržų rajono savivaldybės Jurgio Bielinio viešoji biblioteka, tad už šią pagalbą Virginijus Gasiliūnas irgi tarė nuoširdų ačiū.

Šventėje buvo pagerbti Bernardo Brazdžionio skaitymų konkurso „Po Tėvynės dangum“ laimėtojai. Šį konkursą organizavo Pasvalio Mariaus Katiliškio viešoji biblioteka, o skaitymai vyko poeto gimtinėje Stebeikėliuose, Bernardo Brazdžionio edukaciniame centre Žadeikiuose, Mikoliškyje, Pasvalyje ant senojo tilto. Konkurso laureatu tapo Pasvalio Petro Vileišio gimnazijos moksleivis Lukas Simsonas. Jo talentu galėjo pasimėgauti ir šventės dalyviai – Lukas skaitė Bernardo Brazdžionio kūrinį „Tėviškės dūmai“.

Rajono meras Gintautas Gegužinskas, pasveikinęs šventės dalyvius, prisiminė išpūdingą Bernardo Brazdžionio sugrįžimą į Lietuvą ir į Pasvalio kraštą 1989-aisiais, jo paties emociškai skaitytas eiles. O Seimo narys Antanas Matulas mintimis grįžo į 1991-uosius, kai Bernardui Brazdžioniui buvo suteiktas pats pirmas Pasvalio krašto garbės piliečio vardas. „Tiesa, tuomet šį vardą suteikė ne rajono, o buvusi Pasvalio miesto Taryba, kuriai man teko vadovauti. Paglostė širdį, kai garbusis poetas pasakė: „Pasvalys pilietybę man grąžino anksčiau, negu tą padarė Lietuva“... (Nukelta į 5 p.)

Pagal Bernardo Brazdžionio eiles sukurta daina „Šaukiu aš tautą“ atliko maestro Vytautas Juozapaitis ir Pasvalio kultūros namų mišrus choras „Canticum novum“.

jos reikia tikros, kasdienės, lygios kantriam pasišventimui savo talentą eikvoti be išskaičiavimo ir be atodairos. Ypatingomis aplinkybėmis – eikvoti, aukoti ir savo gyvenimą. Tiesiogiai – kaip padarė dešimtmečius iš Virginijaus Gasiliūno akiračio nesitraukiantys Bronius Krivickas ir Mamertas Indriliūnas, mūsų žmonės, mūsų krašto rašytojai, pasirinkę partizanų likimą ir žūtį. Ar netiesiogiai – kaip padarė Bernardas Brazdžionis,

Lėvenio, Svalios ir Pyvesos, ir gerą pasakų senelį, ir šmaikštų improvizuotoją...

Virginijaus parengtuose „Mamerto Indriliūno raštuose“, šis, dvidešimtmetis, rašo: „Jau anksčiau pastebėjome Brazdžionio lyriką prasimušant dvi kontrastines gaidas: vieną jų – giedrį ir švelnią, beveik idilišką, skaidrią nuo tolimų prisiminimų, nuo gyvo ir nuoširdaus tikėjimo, antrą – rūstų apokaliptinį

eilėraščių „Ką sakė mūrininkas Jėzui tą naktį“.

„Kai buvau dar labai jaunas, norėjosi maištauti prieš pasaulio neteisybes, o tas eilėraštis man atrodė kaip tikras maištas. Juolab kad ir pats esu mūrininko sūnus, tad eilės dar giliau krito ir į mintis, ir į širdį, – kalbėjo Virginijus Gasiliūnas.

Bernardo Brazdžionio literatūros premijos laureatas čia pat atsakė ir į klausimą, kuris galbūt kam galėtų

Bernardas Brazdžionis savo eilėse yra raginęs: „Rinkim viską, nebarstykim“. Jis buvo ne tik puikus poetas, bet ir muziejininkas, pirmasis Maiironio muziejaus Kaune direktorius, tad puikiai suvokė vertybes, kurių nevalia išbarstyti. Deja, yra daug dalykų, kurie jau išsibarstę. Negausus ir Mamerto Indriliūno rašytinis palikimas. Juk žuvo jis labai jaunas – vos 25-erių. Teko rinkti viską po kruopelę: laiškus artimiesiems, atsiminimus,

Nors ir linojo, šventės nuotaika buvo pakili.

Bernardo Brazdžionio skaitymų konkurso nugalėtojui gimnazistui Lukui Simsonui padėką įteikė mūsų kraštiečiai Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatas poetas Vladas Braziūnas.

(Atkelta iš 4 p.)

Skambėjo maestro Vytauto Juozapaičio ir Pasvalio kultūros namų mišraus choro „Canticum novum“ atliekamos dainos: „Šaukiu aš tautą“ pagal Bernardo Brazdžionio eiles, Vytauto Kernagio „Baltas paukštis“.

„Atgimimo metais daina „Šaukiu

aš tautą“, pirmą kartą suskambėjusi iš Vytauto Kernagio lūpų, buvo tapusi tarsi antru Lietuvos himnu. Tokių asmenybių kaip Bernardas Brazdžionis ar Vytautas Kernagis įkvėpti, mes pabudom iš okupacijos baisybių ir širdyse sudaiginom pusę šimto metų nešiotą laisvės grūdą“, –

teigė maestro Vytautas Juozapaitis.

O poetas Vladas Braziūnas „nu-braižė“ vaizduotėje regimą „Brazdžionio trikampį“ tarp Pasvalio ir poeto augtinių Žadeikių:

„Viena jo kraštinė būtų ši – istorinė Pumpėnų gatvė. Senojon Pasvalio pradžios mokyklon kitame šios gatvės gale Brazdžionis pėsčias vaikščiojo iš Žadeikių, kol 1919-aisiais mokykla buvo atidaryta ir tenykščiame dvare.

Mokyklon ir iš jos traukdavo po tiesumui, taigi kita kraštinė eitų gal per Avižonio duobes, dabar pervadintas Smegduobių parku. Tyčia ar netyčia, bet dailus Arūno Grušo išskobtas paminklas Brazdžioniui ten stovi ant įsivaizduotinos jo trikampio kraštinės mokykla–namai.

Iš namų, žinoma, siekta ir Pasvalio centras: bažnyčia ir turgaus aikštė, ir krautuvės.

Čia, kur stovim, Bernardėlio iš visų pusių ateita, dūkta ar svajota, ar šiaip varlinėta.

Duokdie, kad paminklas, vis tiek iškilsiantis, žymėtų gražią Pasvalio, kaip gilių ir tvirtų literatūros tradicijų krašto, savivokos pradžią“.

**Aidos GARASTAITĖS
nuotrauka**